

Nicolae IORGA

***Istoria relațiilor
ruso-române***

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

CAPITOLUL I. Primele forme ale comunității ruso-române.....	5
CAPITOLUL II. Primele relații politice dintre români și ruși: schimburi de civilizație.....	13
CAPITOLUL III. Comunitate ruso-română de activitate militară neregulată. Cazacii Niprului și relațiile lor cu românii	24
CAPITOLUL IV. Comunitate culturală ortodoxă între ruși și români	31
CAPITOLUL V. Primele relații între Moldova și Rusia moscovită.....	43
CAPITOLUL VI. Românii și revoluțiile Ucrainei	52
CAPITOLUL VII. Petru cel Mare și românii	64
CAPITOLUL VIII. Românii și Rusia după Petru cel Mare.....	85
CAPITOLUL IX. Proiecte de împărțire a Turciei și noua intervenție rusă pe Dunăre. A doua campanie a Ecaterinei a II-a împotriva turcilor. Alexandru I și proiectele lui Napoleon în Turcia.....	120
CAPITOLUL X. Rusia și agitația constituțională în țările române până la Unirea Principatelor	157
CAPITOLUL XI. Rusia și independența română	208

CAPITOLUL I

Primele forme ale comunității ruso-române

Un partid politic austriac care își sprijină țelurile pretins „naționale” pe deosebirea de rasă poate, de dialect cu siguranță – dar nu de limbă, de spirit, de tradiții politice și de aspirații populare – dintre micii ruși, supuși în parte Austriei, și frații lor din Marea Rusie, pretinde să extindă frontierele unei viitoare Ucraine, stat rusesc creat împotriva ideii rusești și a viitorului rusesc, până la Carpați și la Dunăre. Îi face plăcere să vadă în daci o seminție slavă, deși se poate atribui un caracter slav doar unor sarmați care locuiau în această Transilvanie, plină de toponime slave de o mare vechime. El contestă infiltrației latine în aceste regiuni, apoi cuceririi și colonizării romane oficiale marele caracter profund transformator pe care acestea l-au avut cu certitudine.

El vede în anți și venezi – care au ocupat în mod trecător acest teritoriu carpato-danubian, până ce și-au putut deschide un drum larg spre Peninsula Balcanică, viitoarea lor patrie, – pe adevărații și singurii stăpânitori trainici, care ar fi dat întregii țări o altă înfățișare națională, din care ar fi derivat, în mod sigur și fără nicio întrerupere, populația ruteană pe care o întâlnim în mase compacte în Bucovina și în anumite părți ale Basarabiei de nord. Românii nu ar fi venit decât mai târziu, ca niște păstori vagabonzi – și au existat vreodată adevărați vagabonzi printre păstori? – și ar fi luat locul predecesorilor lor, care își păstrează neapărat toate drepturile asupra unor țări pe care nu le-ar fi părăsit decât incomplet. Înseamnă a proceda într-un chip foarte neîndemânatic într-o

operă pur politică, la a cărei înfăptuire, de mai multe ori, și mai ales din 1914, au fost invitați chiar românii.

De altfel, aceste teorii sunt cu totul neîntemeiate. Și nu un alt interes politic le respinge, ci doar adevărul faptelor, constatat, e drept, printr-o metodă care nu este cea a domnului Hrușevski și a elevilor și prietenilor săi din Galiția.

Vechii daci, la fel ca rudele lor, geții, stabiliți chiar pe malurile Dunării, în vreme ce frații lor ocupau mai ales citadela transilvană, erau traci, iar dacă există asemănări între aspectul fizic, veșmintele, locuința, ocupațiile economice și tendințele artistice ale rutenilor și cele ale românilor, descendenți ai acestor strămoși traci, trebuie căutată explicația în însuși sângele tracic care curge în venele acestor slavi occidentali, ca, de altfel, și în cel al sârbilor și bulgarilor. Influența romană, care a denaționalizat pe deplin pe daci și geți, dându-le o limbă latină, nu poate fi tratată ca un incident oarecare într-o continuitate de viață slavă pe acest teritoriu; se poate admite doar că ea nu i-a atins decât slab pe acei traci, pe acei daci „de dincolo de frontiere”, cărora rutenii le datorează în parte existența. E foarte adevărat că anții și venezii au locuit prin aceste meleaguri, unde au lăsat un foarte mare număr de urme, atât în limba românilor de astăzi, cât și în nomenclatura geografică a ținuturilor care se întind deopotrivă peste Bucovina și nordul Basarabiei, ca și peste partea vecină a Moldovei, până în apropierea Iașului; dar ei au fost, după migrările lor spre sud, încă din secolul al VI-lea, complet înlocuiți de elemente de rasă traco-latină, care au păstrat în satele al căror nume se termină în *-ăuți* vechea desinență micrusă în *-ovce*, pe care au adoptat-o, de altfel, ca sufix propriu, adesea adăugând la radicale de origine autohtonă.

Nu credem în posibilitatea unui stat „ucrainean”, al cărui nume bizar, legat de epopeea de țărani și aventurieri jefuitori a cazacilor, arată bine caracterul ambiguu și nesigur al lucrului însuși pe care caută să-l acopere. Dar rușii vor rămâne

Întotdeauna vecinii românilor, iar românii nu vor înceta nici-odată să fie vecinii rușilor. În multe privințe nu e doar vecinătate, ci conviețuire. A-ți închipui că se va ajunge vreodată, pe vreunul din aceste teritorii, la realizarea unității etnografice, a omogenității populației, silind pe unii, de bunăvoie sau cu forța, să intre în tiparul național al celorlalți, este o iluzie nu numai zadarnică, dar și vătămătoare. Un lung trecut o dovedește, și dacă un mare număr de ruși s-au pierdut înainte de secolul al XIV-lea în masa românească, dinspre acea Moldovă de nord, dacă, după anexarea Bucovinei moldave, românești, la Austria în 1775, un număr tot atât de mare de români, mai ales între Prut și Ceremuș, s-au contopit în torentul invaziei galițiene provocate și favorizate neconținut de stat, în ciuda-tele sale combinații de etnografie politică, timpul este aproape trecut când aceste transfigurări etnice la minut mai erau posibile. Nu trebuie doar să ne resemnăm, de ambele părți, cu relații reciproce, ci să căutăm mai degrabă în sinceritatea și intimitatea lor un element de rezistență împotriva invadatorului maghiar – în Maramureș – sau german și evreu – în Bucovina – și de colaborare frățească în această vastă operă de civilizație care abia începe în aceste frumoase și fertile regiuni. Or, pentru a ajunge la acest scop, trebuie abandonate aceste teorii exclusiviste a căror falsitate istorică nu este egalată decât de consecințele lor practice defavorabile celor două națiuni.

Până în secolul al IX-lea, românii și rușii – nu vom spune: rușii de Apus, căci nu exista încă această distincție, care nu a fost creată decât de cucerirea tătară și de influența ei multilaterală – aveau o organizare politică întru totul asemănătoare și semănând cu cea a slavilor din vestul Balcanilor, de rasă sârbo-croată, precum și cu cea a vechilor locuitori ai Panoniei. Voievozii conduceau satele care trăiau o viață patriarhală, între indivizi care derivau din același strămoș și în-temeiilor. Ei se reuniau doar pentru opera de apărare sau pentru incursiuni în vecinătate, pentru raiduri care puteau aduce glorie și pradă. De altfel, acești voievozi înșiși nu erau,

după cum o arată și numele lor, decât niște căpetenii războinice, funcțiile pașnice ale judecătorului, ale collectorului de dijmă pentru nevoile comunității fiind încredințate cneazului, al cărui nume, acoperind aceleași atribuții, se întâlnește, dincolo de deosebirile naționale, de la țărmurile Adriaticei și până departe în stepa Europei orientale. Maghiarii înșiși, când au venit să se stabilească în acea Panonie a cărei populație primitivă slavă au absorbit-o, și mai târziu în Transilvania, leagănul rasei românești, au schimbat prima lor organizare de migrații jefuitoare pe acest sistem de cnezi și voievozi; se știe că sfântul rege Ștefan, de creație apostolică romană, fusese la început simplul voievod Vojk (numele se întâlnește atât la slavi, cât și la români).

Cu excepția croaților, supuși influenței unei alte propagande, care pornea de la episcopia cuceritoare de Salzburg și de la scaunele episcopale ale Adriaticei, slavii și românii au fost câștigați de Biserica orientală a Constantinopolului. Ierarhia bizantină, care alungase și din Bulgaria, la sfârșitul secolului al IX-lea, pe agenții pontificelui roman, a adăugat de asemenea aceste regiuni dependențelor sale, românii fiind nevoiți să-și sacrifice vechile tradiții eclesiastice care îi legau de Illyricum.

Instrumentul de care s-a servit Noua Romă a fost Biserica bulgară, de limbă slavă, creată de propaganda care începuse în Moravia, a celor doi „apostoli” Chiril și Metodie, slavi din hinterlandul Salonicului. Nu trebuie crezut însă că distincții naționale ar fi existat pentru inițiatori și chiar pentru discipolii lor, precum Sfântul Clement, din care Bulgaria națională de astăzi vrea să facă fondatorul vieții sale spirituale. În afara Bisericii, care nu putea fi decât ecumenică, folosind limbile naționale doar în cazuri de extremă imposibilitate, ca niște umile slujitoare ale propagandei, ei nu cunoșteau decât Imperiul, Imperiul etern și unic, oricare ar fi fost originea celor care îi purtau sceptrul sau îi apărau acvilele.

Țările locuite de românii de dincolo de Imperiu, în Moesia, în Macedonia, în Tesalia, în Epir, erau provincii ale

Bizanțului; malul stâng însuși era teoretic un pământ de Imperiu; numele împăratului, Împărat, se mai găsește și astăzi în mijlocul basmelor populare românești, în gândirea politică însăși a neamului. Bulgarii, mai târziu sârbii, nu puteau nici măcar să se gândească la întemeierea unui alt Imperiu, pe alte baze, având o altă legitimitate și tendințe diferite; ei voiau Imperiul, și nu pentru națiunea lor, ci prin această națiune singură. De aceea niște păstori valahi răsculați, Petru, Asan, Ioanițiu, au putut întemeia mai târziu, pe la 1200, un Imperiu sprijinindu-se pe populația bulgară, adoptând tradițiile politice ale vechii Bulgarii a lui Krum și a lui Simion, fără a-i imprima vreun caracter național, fără a încerca măcar o împărțire a dreptului și a influenței între naționalitățile care contribuiseră la formarea lui.

Când rușii de la Kiev, la început simpli pirați ai Mării Negre, au intrat cu Constantinopolul – strălucitorul, orbitorul Țarigrad, „cetatea împăraților” – în relații pașnice, tot mai strânse, i-au împrumutat, odată cu ritul de Răsărit pentru Biserica lor, concepția de stat imperială. Ca voievozi, mari voievozi, căpeteniile lor nu se aflau în afara Bizanțului, ci, în același chip ca slavii din Balcani și românii înșiși, în sfera ideală a Bizanțului însuși. Nu era o abdicare, nici măcar o umilire, ci *singurul mod prin care o stăpânire de teritoriu putea obține legitimarea politică*.

Or, pe la anul o mie, Constantinopolul ajunsese să fixeze un rang oficial, subordonat, „împăratului” bulgar, de altfel aliat cu familia cezarilor bizantini. Merse și mai departe: această fundație politică barbară din vecinătate putea ascunde încă primejdii pentru viitor; idealul unității reale reînvia în acea epocă atât în Roma pontificală, cât și în Bizanțul împăraților. Pentru a distruge cetele bulgare care mai înconjurau acest centru de vasalitate, au fost chemați rușii de la Kiev, care s-au grăbit să vină, ca niște simpli auxiliari plătiți de tezaurul imperial și dornici de suplimentul pe care îl reprezenta prada. Biruitor al acestor apărători ai „statului” de la Preslav, Sviatoslav se opri pe acest pământ balcanic pe care șovăia